Magyar Irodalmi Hírlevél

BECKÓ VAGY BOLONDÓC

Márai Sándor (1900-1989)

HOLLAND MINTAKÉPEK NYOMÁN

Versrádió újrahangolva

Újabb Janus Pannonius-vers került elő

Versművészeti táborok

Édesanyák

A nagyidai cigányok

Báthory Erzsébet

Az élet alkonyán

A TELJESSÉG FELÉ

Életünk megkezdett örökélet

FOROG A FÖLD

2010 május **negyvenkettedik megjelenés**

BECKÓ VAGY BOLONDÓC

BECKÓ VÁRA

Zsigmond király idejében a hatalmas Stibor vajda volt a legbolondabb okos ember (akit pillanatnyi szeszélyek vezettek néha a legkomolyabb dolgokban). Ellenben Beckó volt a legokosabb bolond.

Óriás birtokain vadászatot rendezett Stibor vajda egy napon. Mint az indus nábobok, a Vág melletti kis király is ezernyi hajtóval, száz meg száz társzekérrel és roppant vendégrajjal verte föl az őserdők csöndjét.

Szájhagyományok szerint egy ebédre éppen ama kopasz szikla alatt települt meg a vidám társaság, amelyen később az ország legszebb vára állott. Derült hangulatba hozta a vajdát ebéd alatt a házi bolondja, a virgonc eszű Beckó.

- Vajjon mit csinál most Zsigmond király? - tünődött a főurak egyike, mire a bolond ezt felelte:

- Adósságot.

Bezzeg kitört erre a hahota mindenfelé.

A nyitrai püspök a hatodik kupa bornál azon kezdett sopánkodni, hogy miért nem hisznek a zsidók a Krisztusban? Abba is beleszólt Beckó:

- Ugyan hogy is hihetnének ott a fiúban, ahol az apa örökéletű?

Talált a felelet, ez is, az is. Úgy szórta Beckó a szikrákat, mint a legnemesebb kő a színeket. Mindenki bámulta. Maga Stibor vajda is egészen odáig volt.

- No Beckó - mondta, - ma nagyszerű voltál.

- Az szoktam lenni, - felelte mosolyogva a bolond.

- Hálás leszek érte, - folytatta Stibor.

- Nem szoktál az lenni, - vágott vissza a bolond.

A vendégek gúnyosan mosolyogtak a gazda rovására, ami kissé felbosszantotta Stibort.

- No hát kívánj valamit!

- Jól van, jól. Én azt kívánom, építs nekem erre a sziklára itt fölöttünk egy várat; szebbet Visegrádnál.

És néhány nap mulva csakugyan elkezdődött az építkezés, vésték a kemény sziklába az alapokat.

Persze Stibor vajda kitalálta az építkezés legokosabb módját, az igazi *közmunkát*; aki a hegy alatt ment el, lett légyen az lengyel kereskedő, vándorló legény, vagy bárkinek a jobbágya, azt befogták és tíz napig dolgoznia kellett, hogy aztán tovább mehessen. Ha szekéren jött, vagy lóháton, annál jobb, mert a szekérnek és lónak is hasznát lehetett venni az építés körül. Még az átutazó urak és úrasszonyok sem voltak kivételek: egész kíséretükkel ott marasztalták őket nyolc napig. Ha már bolondnak épül a vár, hadd legyen egészen bolond az építési módja is.

Pár év mulva fölépült a vár, olyan fényesnek, elragadónak, hogy a "legszebb"-nek tartották az országban. Stibornak magának is nagyon megtetszett, mikor először meglátogatta az immár várúrrá lett Beckót.

- Te Beckó, nekem ez a vár nagyon tetszik.

- Elég csinos.

- Cseréljük el, Beckó.

- Mit adsz érte?

- Annyi aranyat, amennyit te magad egy zsákban elbírsz és egy másik várat.

- Nem bánom, cserélek egy föltétel alatt: legyen a vár a tied, de viselje az én nevemet.

Ez a vár építésének a meséje. Így lett halhatatlanná Beckó. De a mesének folytatása is van, amely szomorú véget szánt Stibornak.

Ott lakott Beckón, ott tartotta fia lakodalmát is Széchen Katalinnal. Egy álló évig és egy napig tartott a dáridó. Az első napon nagy kegyetlenséget követett el Stibor: egyik szolgáját, aki kedvenc vadászebét megütötte, ledobatta a szikla tetejéről a mélységbe. Az utolsó napon (éppen egy évre rá) ebéd után pityókosan ledőlt a várkertben a gyepre szundikálni. Mérges kígyó mászott elő a bokorból és kivájta az alvó főúr szemeit. Stibor fölriadt az irtóztató fájdalomtól, őrülten futott a sziszegő kígyó elől, amely üldözte. Futott, futott világtalanul... aztán meg röpült; mert mikor arra a helyre ért, ahonnan a szolgát ledobatta, lezuhant és szörnyethalt a mélységben.

Roppant birtokait fia örökölte, akiben az 1438. évben kihaltak fiágon a Stiborok, s Beckó az alsólendvai Bánffyaké lett királyi adomány útján. Ostromló had nemigen nyugtalanította Beckót, mert erős is volt, hozzáférhetetlen helyen is állott, mindössze egyszer próbáltak szerencsét az Ibrahim budai basa arra kalandozó hadai, de Bánffy Kristóf benn a várban föl sem vette, gúnyos levelet dobatott le az ostromlók közé:

"Jó reggelt kívánok kegyelmeteknek mind közönségesen; ha sikerül a várat bevenniök, kalapot emelek kegyelmetek előtt."

Biz az nem sikerült. Eltakarodtak szégyenszemre s a gyönyörű sziklavár a "bevehetetlenség" hírébe esett. Zajtalan, békés fészek volt, ahol nyugodtan írhatta Bornemissza uram a Bánffyak védelme alatt református prédikációit.

Még tán ma is állana Beckó, ha a Bánffyak lendvai ága ki nem hal s a vár nem kerül hat atyafira. Amit az ellenség nem bírt véghez vinni, megtette a hat tulajdonos. Közös lónak túrós a háta, közös háznak csurog a födele.

A beckói várban, amelyből egy-egy hatodrész illetett meg egyet, senki sem lakott, senki sem javított semmit többé. Villám ha lecsapott, szél ha valamit letépett, idő, amit megrongált, úgy maradt.

Lassankint rom lett; de olyan rom, amely még ma is mutatja Stibor királyi fényűzését: a kőbe vésett Stibor-címerek, a művészi faragványok. Sőt a festők ecsetjét is igénybe vette a hatalmas vajda. Az ivóterem düledék falain még most is jól ki lehet venni két képet, egy táncoló medvét a vezetőjével s egy oroszlánnal vívó lovagot.

A rege szerint két holló röpköd szüntelen az omladék fölött. E két holló Stibor és gonosz neje, Dobrochna, akik arra vannak elátkozva, hogy őrizzék a várat, míg egészen egyenlővé nem lesz a föld színével.

Mikszáth Kálmán

Márai Sándor (1900-1989)

Kassán született, 1900. április 11-én.

Apja Grosschmid Sándor ügyvéd, a kisebbségi magyarság sorsáról írt könyvet az első világháború után. Öccse, Radványi Géza, a későbbi neves filmrendező a *Valahol Európában* alkotója.

Gimnáziumi tanulmányait Kassán és Eperjesen végezte, majd a fővárosba ment, és Török Gyula mellett dolgozott a *Budapesti Napló*nál. 1919-ben cikkei jelentek meg a *Vörös Újság*ban, versei a kassai lapokban. 1919 októberében apja jóváhagyásával Bécsen át Berlinbe, majd Frankfurtba költözött, hogy egyetemi tanulmányokat folytasson. Munkatársa volt a *Frankfurter Zeitung*nak. Rendszeresen küldte haza magyar nyelvű tárcáit, elbeszéléseit és fordításait a kassai lapoknak. Franz Kafka első magyar fordítója, s az elsők között írt róla. Kapcsolatot tartott Füst Milánnal és Komlós Aladárral.

1923-ban feleségül vette Matzner Ilonát; Párizsba költöztek; innen is rendszeresen írt a német lapokba. 1925-ben megindult az *Újság* című napilap, leggyakrabban itt jelentek meg írásai; mint a lap párizsi levelezője küldte tudósításait, majd a polgári liberális szellemiség nagyhatású szószólója lett. 1927-ben lapjának megbízásából hosszabb közel-keleti útra indult, élményeiből született az *Istenek nyomában című* útirajz.

1928-ban hazaköltözött, Kosztolányi Dezső szomszédságában lakott a Mikó utcában. Első regénykísérlete Bécsben jelent meg (*A mészáros,* 1924), tartósan azonban csak a húszas évek végétől kezdett e műfajjal foglalkozni. Önvallomásainak tanúsága szerint a valóság és a fikció feloldása jelentette számára a legnagyobb nehézséget. Nagy hatást tett szemléletére Thomas Mann, akit még Németországból jól ismert, és Krúdy Gyula álomvilága.Első igazán sikeres regényeiben a konvenciók elleni lázadás lehetőségeit és bukását ábrázolta, lélektani igénnyel. 1930-ban barátaival együtt az a terv foglalkoztatta, hogy a francia *Marianne* című népszerű lap példájára megindítják a *Nyugat* ellenfolyóiratát.

1933-ban lapja Berlinbe küldte; itt nyomon követte Hitler hatalomátvételét. Hitelesen és példás bátorsággal számolt be a nácizmus valóságáról; a *Messiás a Sportpalastban* az egyik legremekebb m. antifasiszta írás s egyben Hitler-paródia.

1934-ben megjelent élete fő művének, az *Egy polgár vallomásainak* 1. kötete; egyszeriben a m. próza élvonalába került, a legnevesebb kritikusok méltatták elismeréssel önéletírását; Illyés *Puszták népe* című szociográfiájával és Kassák Lajos *Egy ember élete* című regényével állították egy sorba.

Kosztolányi Dezső halála után Márai a *Pesti Hírlap* munkatársa lett, *Vasárnapi krónikái* (kötetben 1943) keresettek voltak. 1941-ben Kassa visszacsatolása után ellátogatott szülővárosába, tapasztalatairól „*őrjáratában*” számolt be; *Kaland* 1940 című darabjának sikere után Vojnits-díjat kapott.

1942-ben az MTA levelező, 1945-től rendes tagja. A. második világháború utolsó éveit visszavonultságban töltötte, jórészt irodalmi tevékenységének élt. Megállás nélkül írta *Naplóját* 1946. A főváros ostroma elől Leányfalura menekült.

1945-46-ban nagyobb nyugat-európai utat tett. Hazatérve adta ki *Sértődöttek* 1947-48 című regényét, harmadik kötetét azonban bezúzták.

1948-ban Svájcba utazott. 1950-ben Olaszországban, majd 1952-ben New Yorkban telepedett le; 1957-ben amerikai állampolgár lett. A nyugati magyar irodalom csoportosulásaiban nem vett részt. Idejének java részét megosztotta Európa és az USA között.

1956-ban az októberi forradalom hírére Münchenbe ment, de ott már a szovjet bevonulásról értesült. 1968-tól Salernóban (Olaszország), 1979-től San Diegóban élt. Utolsó éveit teljes visszavonultságban töltötte. Felesége és fia halála után szegénységben, betegen élt, törődött egészsége miatt alig tudta ellátni magát.

Önkezével vetett véget életének az Egyesült Államokbeli San Diegóban, 1989. február 21-én.

1989-ben posztumusz visszaállították MTA tagságát, 1990-ben Kossuth-díjat kapott.

Bár tehetséges lírikusnak indult, költészetét maga is kicsit szkeptikusan szemlélte. A *Verses könyvben* 1945 azonban kitűnő versek is akadnak, a *Halotti beszéd* 1950 pedig a magyar líra kiemelkedő remeklése, a hazátlanság és a kivetettség fájdalmának kivételes hitelű megszólaltatása.

Cikkeiben azt a hagyományt követte, melyet Kosztolányi Dezső képviselt a legmagasabb színvonalon, szinte minden jelentős kulturális eseményhez hozzászólt, s figyelemmel kísérte az európai politikai élet változásait is. Szemléletét a polgári liberális hagyomány hatotta át, szívósan küzdött a polgári életértékek megmaradásáért.

Színművei közül a *Kalando*t a Nemzeti Kamara Színház mutatta be, *A kassai polgárokat* 1942 a Nemzeti Színház. Regényei váltakozó színvonalúak. *A zendülők* 1930, az *Egy polgár vallomásai,* a *Féltékenyek* és a *Sértődöttek* alkotják az egyik sort. Ezekben a polgár szerepe mellett tesz hitet, nagy erővel ábrázolja az erőszak és a tömegszellem romboló hatását. Élete végén *A Garrenek műve* (1-2, Torontó, 1989) címmel rendezte őket ciklussá (a *Sértődöttek* bezúzott kötetével együtt), így is jelezve összetartozásukat.

Regényei között igazi stílusbravúrok is akadnak, mint a *Szindbád hazamegy* 1940 és a *Vendégjáték Bolzanóban* 1940.

Külön fejezetét alkotják életművének *Naplói*, ezekben fél szemmel már utókorára tekintve értelmezte a művészetet, ismételten szembeszállva a tömegkultúrával, a reklámmal és a giccsel, különös erővel fogalmazva meg életének vezérgondolatát: a művész sosem lehet áruló.

Elsősorban személyesen megélt élményeiről és azok gondolati következményeiről szólt igazi átütő erővel. A próza terének és cselekményének megteremtésével sokat küzdött, elsősorban azért, mert nehezen szakadt el a valóságtól, mint a történet hitelesítőjétől. Élete végéig meg-megkísértette a kétség: vajon jó regényeket, elbeszéléseket írt-e, s nem kizárólag az önéletírás az igazi terepe-e. Nagy hatást tett rá Spengler *A Nyugat alkonya* című könyve, úgy vélte, kötelessége védelmeznie és őriznie a polgári világ értékeit. Remek írásaiban bírálta a nacionalizmus és a faji gondolat különféle megnyilatkozásait, s az írói függetlenség eszménye mellett kötelezte el magát. Ugyanakkor azt is érzékelte, hogy a magukat liberálisnak valló nyugat-európai államok végzetes hibát követnek el gyarmatosító politikájukkal. *Istenek nyomában* 1927 című útirajzában az újságíró szemével, de a történetbölcselő távlatlátásával számol be közel-keleti élményeiről. Már ebben a könyvében teljes érettséggel jelent meg később sokak által csodált előadásmódjának szépsége, választékossága, költői emelkedettsége.

Franciaországból hazatérve Budán, a Krisztinavárosban telepedett le. Szülővárosa és ez a városrész sok művének hátterében megjelenik. Korai regénykísérletei közül *A zendülők* 1930 a legérettebb, ebben a kor európai irodalmának egyik jellegzetes témáját, a fiatalok lázadását dolgozta föl, s irodalomeszményét is megfogalmazta: e szerint a műalkotás megszületésének okát nem lehet pontosan felderíteni, s az alkotás elidegenedik írójától. Az irodalmat szent és titokzatos ügynek, a germán és szláv tenger metszéspontján alkotó magyar író igazi hazájának pedig a nyelvet tekintette. A függetlenség kérdése már ekkor erősen foglalkoztatta, népszerű kutyaregénye, a *Csutora* 1932 is erről az eszményről szól. A nemzet vonatkozásában általánosítva e kérdéskört leleplező iróniával ábrázolta a hitlerizmus térhódítását *Az Újság*ban ekkortájt megjelent cikkeiben, melyeknek alaphangja a veszélyeztetett szellem védelme s a józan távolságtartás a barbárság minden megjelenési formájától.

Ez a gondolat első összegző művében, az *Egy polgár vallomásai*ban 1934-35 is megjelenik. „*Pályájának egyik mérföldköve e kötete, ugyanazt sikerült megvalósítania, amit Kassák Lajosnak az Egy ember életében és Illyés Gyulának a Puszták népében: már-már szociografikus hitellel, ugyanakkor emelkedetten őszinte pátosszal vallotta meg osztálya, a polgárság iránt érzett elkötelezett hűségét. Az ő polgára, a dolgos, szorgos, könyvtornyok bástyái mögé húzódó, független és megvesztegethetetlen országépítő talán sosem létezett a valóságban. Alakjába belélehelte életének addig szerzett tapasztalatait s azt a reményt is, hogy ez a kultúrateremtő és -szerző réteg sosem léphet le a történelem színpadáról.*” (Rónay László)

Az *Egy polgár vallomásai* - egy pontosan nem részletezett - polgári életmodell apoteózisa és kritikája egyszerre. Az első rész szociográfia, fejlődési regény és vallomás egyszerre. Az elbeszélő, miközben szociográfiai pontossággal tudósít egy meg nem nevezett város életéről és társadalmi viszonyairól, valójában a személyiség útját keresi, mely végső céljában önmagunk felé vezet.

Némiképp „*regényesítve*” ugyanezt a meggyőződését fejtette ki *Féltékenyek* 1936 című regényében. E műve más szempontból is igen fontos állomása írói pályájának: teljes érettségében bontakozik ki benne Márai szimbólumteremtő művészete. Bár a cselekmény előterében egy családot látunk, melynek életét, tagjainak egymáshoz fűződő kapcsolatát alapvetően változtatja meg a családfő haldoklása és halála, legalább ennyire fontos az a bonyolult viszonyrendszer, amely a szereplőket a Városhoz, annak múltjához és jelenéhez fűzi. A Város lakóit, akárcsak a bibliai választott népet, leigázzák az idegenek, életük ettől a pillanattól mintha a bűnbeesés után peregne, de akik erőt merítenek a múltból, tudják, hogy a bűn legyőzhető, s eljuthatnak a tisztaságnak abba az állapotába, amelyet a zene jelképez. A regénynek egyik fontos eleme a valóság mögött rejlő titok, amely épp úgy befolyásolja a hősök gondolatait és tetteit, mint a hétköznapi tények.

A *Féltékenyek* Márai egyik leglíraibb regénye, magaslatára csak a 40-es évek elején irt *Vendégjáték Bolzanóban* és a Krúdy Gyula utolsó napját felelevenítő, kivételes beleéléssel megírt *Szindbád hazamegy* című regénnyel jutott föl, a köztes évek inkább hangpróbákkal teltek, s a háború éveiben sem sikerült igazán jó regényt alkotnia, bár *A gyertyák csonkig égnek* 1942 igen népszerű napjainkban is. A legtöbb idegen nyelvre lefordított kisregény egy éjszakai beszélgetés keretében idézi föl a múltat, egy szerelem történetét.

A háború alatt egyre erősebb lett az a meggyőződése, amelyet korábbi „*őrjárataiban*” is hangoztatott: a régi Európa halálos sebet kapott, s az a nagy kérdés, vajon az „*új*” mit és mennyit őriz meg hagyományos értékeiből.

A kérdés felvetése arra ösztönözte, hogy közvetlenebb műfajt alakítson ki, amely arra is alkalmat ad, hogy az eseményekre azonnal reagálhasson, megőrizve az elfogulatlan ítélkező távolságtartását. E célzattal kezdte írni *Naplóját* (1946). Első kötetében 1943 és 1944 eseményeit örökítette meg, kérlelhetetlen őszinteséggel ábrázolta a történések nyomán kialakított véleményét, gondolatait. A műfajt élete végéig művelte; a naplóíró Márai legalább olyan jelentős, mint a regényíró.

Naplói kifejezetten irodalmi szándékú alkotások. Ennek bizonysága, hogy anyagát szigorúan megrostálta. Megragadó feljegyzéseinek iróniája, s növekvő nosztalgiája, melyet ugyanakkor igen keményen bírált szülőföldje iránt érzett. A mindennapjairól, találkozásairól, olvasmányairól, reflexióiról számot adó Márai igazi közege az irodalom volt, a magányos lélek univerzuma, amelynek érintetlenségét konok kitartással védelmezte. Kevés írója van századunknak, akinek ez ennyire sikerült volna. Márainak végvára az irodalom, a kultúra, amelynek évezredes értékei közé húzódva szemlélte fájdalmasan az elüzletiesedő világot és az erkölcsök relativizálódását. 1948-as emigrációja után évekig Európában élt még, aztán az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le, az itteni életformához és életszemlélethez azonban nem tudott alkalmazkodni. Nem véletlen, hogy egyetlen itt írt regénye sem itt játszódik, annál megejtőbb az olasz környezetet idéző *San Gennaro vére* 1951, amelyben a titokzatos idegen áll a középpontban, de körülötte szinte tapinthatóan jelennek meg a tengerparti városka hétköznapjai, lakói s a rejtelmes csoda, amint Szent Januáriusz vére az év egyetlen napján buzogni kezd. Márainak ez a műve a tradicionális európai regényhagyomány egyik utolsó darabja.

Európa és az európai ember iránt érzett szeretetének hiteles dokumentuma. *Föld, föld!...* 1971 című önvallomásában sem lép ki a hagyományos elbeszélő mód kereteiből, e könyve mégis életművének egyik csúcspontja, a naplók betetőzése. A *Föld, föld!*-ben összegzi mindazokat a hatásokat, amelyek segítették írói egyénisége kialakításában, s önmaga számára is igazolja, hogy el kellett hagynia Magyarországot, ahol a keleti gondolkodásmód és a diktatúra megszüntette a polgári életformát, és megtagadta azokat a hagyományokat, amelyeket útmutatóinak vélt. Némi nosztalgiával búcsúzott a háború sebei által ektelenített környezetétől, amelyet oly jól ismert, s amelynek utcái, terei és házai kedves íróinak emlékét őrizték, ahol arctalan, de hű olvasói éltek, s ahol titokzatos kapcsolat fűzte egybe az írót és olvasóját. Ez a közeg adta írósága értelmét. Ennek megszűnésével inkább új hazát választott, a magány szorongató szabadságát s egyfajta társtalanságot, amelyet csak olvasmányai és emlékei oldottak valamelyest. Azok a könyvek, tapasztalatok, amelyekről naplóiban ír, a magányos ember univerzumát alkotják. Olyan emberét, aki sosem békélt meg a civilizáció álhumanizmusával, és konok kitartással védelmezte európaisága eszményeit. „*Most megértettem, hogy én - ebben a környezetben, a jólmenő íróság keretében - soha nem éreztem otthon magam. Valamit kerestem, valami örökké hiányzott… Mi? Az hogy a magam világában, a saját levegőm lélegezzem. Ez hiányzott és talán ezért utaztam el innen ezekben az években, amikor csak lehetett; mindig, évtizedeken át. No, de most végre megérkeztem, gondoltam. És figyelmesen néztem a levegős semmit, ami megmaradt.*” (*Föld, föld!*)

enciklopedia.fazekas.hu

“Mindennél fontosabb, hogy munkánkat, hajlamainkat és életütemünket egyeztessük a természet nagy és örök ritmusával. A hold járása, a szelek fordulása, a nap forrósága, az éjszaka áramai, mindez alakítja személyes sorsunkat, keddi vagy szerdai életrendünket is: az ember hallja, nagyon messziről, az intéseket és figyelmeztetéseket, a világmindenség óvó-igazító zörejeit... Egyszerre kell élni a nappal, a holddal, a vizek áradásával, a hideggel és meleggel: soha nem ellene, mindig belesimulva a világ összhangjába, a teremtés és pusztulás teljes rendjébe. Csak azok botlanak meg az életben, akik valahogyan belülről süketek a világ hangjai iránt.De egyszerre kell élni szívünkkel is, azzal a másik életütemmel, mely titkosabb, leplezettebb, nehezebben megismerhető, mint a világ áramlásának rendje. Akinek szíve, készséges ütemmel, nyolcvanat ver, ne akarjon maratoni versenyfutók módjára élni. Állandóan hallani kell testünk és jellemünk titkos morzejeleit, e finom és erélyes üzeneteket, melyek megszabják életed igaz mértékét. Kinek érzékeit eltompította a becsvágy, a szenvedély, nem hallja többé e hangokat. Az ilyen ember teste, lelke és a világ üteme ellen él; emberhez nem méltó módon él, tehát embertelenül bűnhődik.”

(**Márai Sándor: Füves könyv** – *Az egyezkedésről; Arról, hogy a szívünkkel is kell élni*)

Márai Sándor: Rapszódikus tavasz

A hold magasan járkál
és véresen lebámul
olyan, mint torzó bálvány
és szegény szemed kábul
és szegény orrod lázad,
füled neszez a csöndre
s a fák tavaszi lázban
mind kibuggyannak zöldbe.

Már félkilencre jár tán,
lézengenek a járdán,
a kávéházban égnek
fehér és tompa fények.
Mily magányosan járok
és senkire se várok
kezem szívemre tettem
és beszélgettünk ketten.

Dadogva kérdez engem
és számadásra híva,
a sok tavaszi esten
mért ültem itthon ríva?
Párnám miért haraptam
és miért nem szerettem,
randevút sose adtam
zöld fűbe sose estem.

Talán jobb is, hogy így van,
hogy úr - magam maradtam,
hogy kölcsön sose kaptam
és hogy mindig csak adtam.
Én nem bántottam élőt
és nem bántottam alvót
csak beteszem majd csöndben
magam után az ajtót.

A gázlámpához állok
és játszom a botommal
meg egyéb tarka lommal
amim van: élet, átok,
fény, árnyék, s ami múlt már
kis elvetélt szerelmek,
a hold ott fönn az égen
s itt lenn útszéli lelkek.

HOLLAND MINTAKÉPEK NYOMÁN

A holland nyomdászat tekintélye egyre erősbödött. Ott 1609-ben eltörölték a cenzúrát, s ezzel a nyomdászat fejlődésének legsúlyosabb akadályát megdöntötték. A haladás főleg a felszerelés modernizálásában mutatkozott. A sajtó egyes faalkatrészeit fokozatosan kicserélték vasból vagy rézből valókkal. Először a ráma meg a sajtófödő kerete készült vasból, majd Blaeu "holland rézcsavarokkal" javította a mechanizmust. S nemcsak technikai részletekben váltak ki, hanem a könyv egészének hatásával is. Remek holland papírra tisztavágású apró betűkkel nyomott miniatürformátumú, finomkötésű könyvekkel lepték el a piacot. Az akkori Európa legnagyobb városaiban, a forgalmas Antwerpenben és a nyüzsgő Amsterdamban, valamint a híres egyetemi városban, Leydenben virágoztak a világ akkor legtökéletesebb nyomdái, Plantin-Moretusé, Blaeué, Jansoniusé, a Wettsteinéké s valamennyit felülmúlóan az Elzevireké. Az utóbbiak több mint 2100 kiadványát külön bibliográfia tartja számon.

E holland nyomdászok világismert nagytőkések, - a mieink homályban élő kispolgárok. Már nem tartoznak a nyomdászok humanista nemzedékéhez, s nem is hitbuzgó agitátorok. Óvatos iparosok, akik a folytonos politikai bizonytalanságok és háborús eshetőségek közt nem mernek kockázatot vállalni. Nyárspolgárvidék protekciós rendszeréhez alkalmazkodó emberkék. Termelésük szürke közepesség. De hát a halandók lelkében a ködös kisszerű viszonyok között is vágy él a tökéletesség után, s nyomdászcsaládaink, hacsak tehették, Hollandiába küldték tanulni fiaikat.

Brewer János 1664-ben orvosdoktori címmel tért haza otthonába, Lőcsére, s holland típusokat hozott magával a bátyja, Sámuel vezetése alatt álló szülői nyomda részére. Diplomája ellenére ennek a szolgálatába állt, s impresszumokban meg nem említetten ő az irányítója a kiadói üzletnek. Lőcse volt a XVII. század 29 magyarországi nyomdaszékhelyének legtermékenyebbje. Hetvenöt év alatt a század végéig, mai ismereteink szerint, 586 könyvet nyomtatott, a két ország 3305 tételnyi össztermelésének 18%-át. Kolozsvár és Debrecen után itt jelent meg a legtöbb magyar nyelvű könyv. A holland emlékek fel-felélednek rajtuk, például Balassa Bálint és Rimai János *Istenes Énekei*nek kecses kötetén, vagy legnépszerűbb kiadványán, a *Lőcsei Kalendárium*on. A Brewer nyomda képét s a benne folyó munkát Comenius *Orbis pictus*ának első magyar kiadása ábrázolja.

A Brewer nyomda képe Comenius Orbis pictusának 1685. évi lőcsei kiadásában

A leydeni egyetemen theológiát tanult Szenczi Kertész Ábrahám, aki hazatérte után 1640-ben Váradon nagyobbszerű műhelyt rendezett be. Pápai Páriz személyesen ismerte:

> "Ez Hollandiából szép Betüket hoza,
> Tellyes Könyv-nyomtató Mühelyt fel-állata;
> Mellyből sok szép haszon Nemzetünkre szálla,
> Mind addig, mig Várad török kézre juta."

Egy másik kortárs, Szalárdi János, *Siralmas Krónikáj*ában gróf Bethlen Istvánban jelöli meg fő pártfogóját, aki "az váradi nevezetes oskolához és ecclesiához igen szép typographiát nagy költséggel hozatott volt s az öreg formában (ívrétben) már kezünknél levő szép magyar biblia nyomtatására is testamentumában ezer tallér summát hagyott volt."

Szenczi Elzevir-betűkkel nyomtatott, de a kritizálgató Misztótfalusi Mentségében szemére hányja, hogy mindenben Jansoniust követte, "úgy hogy ahol amaz jó volt, ez is, ahol amaz hibázott, ez is".

Húsz év alatt 113 kiadványa jelent meg Váradon, köztük 70 magyar nyelvű. Meggazdagodott velük, két "palotát" tudott vásárolni, - de 1660-ban mindent ott kellett hagynia, a török elfoglalta a várost. Szenczi Kolozsvár erős falai közé menekült, hova felszerelését és a Biblia addig kinyomtatott íveit is sikerült magával vinnie. A *Váradi biblia* (a Károli-biblia 5. kiadása) Kolozsvárt jelent meg 1661-ben. Másfélévi kolozsvári időzés után Szenczi 1662-ben áttelepedett Szebenbe, s ott 1667-ben meghalt. Nyomdáját örökösök híján az erdélyi fejedelmi kincstár vette át, s Apafi a kolozsvári református kollégiumnak ajándékozta, hol Veresegyházi Szentyel Mihályt évi 150 forint fizetéssel és természetbeni járandóságokkal (évente ruhára valót, búzát, kását, borsót, 3 disznót, 6 bárányt s 16 icce vajat utalt ki részére) munkavezetőnek alkalmazta. Veresegyházi tizenhat évi működése alatt 85 magyar és 23 latin könyvet adott ki, 24300 lapnyi terjedelemben. 1669-ben ő is Hollandiából hozatott Elzevir betűkkel egészítette ki állagát.

Debrecen városa 1681-ben Rosnyai segédjét, Töltési Istvánt ösztöndíjjal küldte Hollandiába, hogy ott a nyomdászat művészetében tökéletesítse magát. Blaeunál Amsterdamban betűmetszést akart tanulni, Blaeu azonban nem fogadta be. Erre Misztótfalusi amsterdami műhelyében ingyen tanította. De sehogy sem volt vele megelégedve. Töltési - meséli a Mentségben - "mintegy három holnapig kontinuálván azért nálam, monda olykor: vagy stempel, vagy nem stempel, de én bizony miatta el nem vesztem szemeimet; egy stempelt nézek, melyet csinálok - és kettőt lát a szemem." Valami eredményt mégis elért, mert hazatérve ő volt az első, aki Debrecenben, Rosnyai helyének átvétele után, saját metszésű betűkkel is bírt. Legalábbis ez tűnik ki az egyik szerző, Láng János 1685-ben írt leveléből: "Sok fáradságom volt az kigyelmed munkájával; betüm nem volt elegendő; úgy kellett metszenem ujonnan és öntenem, miért egyszersmind mind sculptor és fusor vagyok. Ugy itélem: talán ez a betü fog tetszeni, mert alkalmasabbat most nem nyomtathattam."

Misztótfalusi azonban imígy bírálja: "Idegen országból örökké defectusokkal hozták még eddig a tipust, mely miá a debreceniek ma sem élhetnek némely tipusok nemeivel. Olcsó húsnak hig a leve. Megtetszik ez a debreceni típusból, mellyet nagy hirre Amsterdamból szerzettek. Ezelőtt húsz esztendőnél nem sokkal elébb hozatták volt azt s már odavagyon, engem kértek, hogy helyekbe mást készítsek."

Töltési csakugyan nem szerzett dicsőséget Debrecennek. Amikor a főbíró Pósaházi János sárospataki tanár Coccejus holland református teológus és Cartesius (Descartes) ellen írt munkáinak önkényes kiadása miatt tömlöcbe záratta, véget ért háromévi debreceni pályafutása. Kiszabadulása után Komáromba távozott. Ottani nyomdájával több sikere volt, privilégiumot kapott hozzá, - a kuruc mozgalmak idejében tanúsított csendes Habsburg-párti meghunyászkodása jutalmaként.

Fitz József

Versrádió újrahangolva

Egyedülálló multimédiás portállá fejlesztette a Versrádiót (www.versradio.hu) a Magyar Versmondók Egyesülete. A tematikus internetes oldal a jövőben nemcsak hallgatható, de nézhető verseket, interjúkat, filmeket és animációs alkotásokat is kínál a látogatóknak. A Versrádió beköszönő zenéjére pályázatot írnak ki.

A Magyar Versmondók Egyesülete 2006-ban indította el a Versrádiót. A versradio.hu oldalon klasszikus költők művei hallhatók klasszikus előadók tolmácsolásában, vagy kortárs szerzők verseit adják elő mai klasszisok prózai műfajban éppúgy, mint verszenében. Interjúk készülnek megbecsült és közismert írókkal, költőkkel, kevésbé ismert, a pálya elején álló, ígéretes tehetségekkel, a vers- és prózamondó előadóművészet nagymestereivel. Mindez hangban, képben egyaránt, interaktív közegben.

A tematikus honlap műsorát a látogató állítja össze: a www.versradio.hu internetes címre érkezve az újrainduláskor Nemes Levente Szabó Lőrinc-megzenésítését hallja, azonban egy gombnyomással mindenki maga dönti el, mely szerző művét, mely előadót helyezi műsorba.

A Versrádió a multimédia adta lehetőségek minél szélesebb tárházát kívánja hasznosítani, ezért a felvételek egy része meg is nézhető.

A hang- és képanyagokat az egyesület munkatársai gondos kutatómunkával gyűjtötték össze, másik részét pedig a myspace produkcióval közösen, folyamatosan rögzítik. Jelenleg több mint 700 vers különböző feldolgozása nézhető vagy hallgatható meg a Versrádióban.

A freestyle menüpont megannyi irodalmi kuriózumnak ad helyet: klasszikus költők archív, és kortárs szerzők saját verseinek felolvasása mellett magyar írók idegen nyelvű átiratait, filmes feldolgozásokat, költészeti animációkat, költői vallomásokat tartalmaz a link, emellett megnézhetők a Kaleidoszkóp VersFesztivál és más jeles költészeti események műsora. Ebben a menüpontban a szerkesztők arra is lehetőséget adnak, hogy a hallgatók saját verseik hang- és videó anyagát, vagy megzenésítéseiket is felöltsék.

A Versrádiónak két nagy célközönsége van: az egyik a laikus verskedvelők, irodalom- és színházrajongók tábora, míg a másik a hivatásos színi vagy előadóművész pályát választók, és a versmondók széles csoportja. Lutter Imre főszerkesztő mindkét bázisra gondolt, amikor egy adott verset akár 6 vagy 8 előadó tolmácsolásában is repertoárra tűzött, így ugyanis bárki könnyen megtalálja kedvenc előadóját, a szakmának pedig lehetősége nyílik arra, hogy összehasonlítsa, elemezze és értékelje a különböző interpretálásokat. Kiváló példa erre egy Shakespeare szonett Latinovits Zoltán és Ruttkai Éva önálló előadásában, vagy Radnóti Tétova ódájának tolmácsolása Kaszás Attila, Dunai Tamás, Koltai János és Nagy Sándor által.

A Magyar Versmondók Egyesülete a Versrádió nyitózenéjére pályázatot ír ki. Pályázni olyan verszenével lehet, amely a költészet, a vers állandóságát fogalmazza meg, és amelynek elején a Versrádió leendő szignálja áll. Valamennyi hivatásos és amatőr előadó és zenekar jelentkezhet. Eredményt októberben, a Kaleidoszkóp VersFesztiválon hirdetnek majd, a pályázatot pedig a vers.hu oldalon közli az egyesület.

www.vers.hu

Újabb Janus Pannonius-vers került elő

Szenzáció: ismét előkerült egy korábban ismeretlen Janus Pannonius vers. A tavalyi felfedezéskor még egyedülinek hittük, hogy az életmű hiányzó darabja került meg, most pedig itt egy újabb költemény a latin nyelven verselő, humanista magyar költőtől - írta a Heti Válasz.
Újabb ismeretlen Janus Pannonius-versre bukkant Szentmártoni Szabó Géza irodalomtörténész, az ELTE oktatója: a száz sorból álló, hexameterekben írt latin nyelvű költeményt idén januárban sikerült azonosítania, azóta pedig magyarra fordította. Szentmártoni Szabó Géza április 28-án ismertette és igazolta felfedezését az MTA Irodalomtudományi Intézetében, a reneszánsz irodalmának kutatói és oktatói előtt.
Szenzációnak számított tavaly, hogy Szentmártoni Szabó Géza megtalálta teljes terjedelmében Janus Pannoniusnak azt a dicsőítő költeményét (panegyricus), amelyet a francia származású Renatus (Anjou René) nápolyi királyról írt, s amelynek korábban csak a felét ismertük, a másik feléről pedig úgy hittük, elveszett.
Az irodalomtörténész tavaly egy szerencsés véletlen folytán, az internetet böngészve talált egy XIX. század végéről származó francia tanulmányt, aminek segítségével felfedezte Nápolyban, a nemzeti könyvtárban a Renatus-panegyricust. Az 1452-ben, Ferrarában megírt 1043 soros művet teljes terjedelmében tartalmazza a kéziratos nápolyi kódex, amelyből korábban Kerényi Grácia fordításában 497 sort ismertünk.
Idén februárban a pécsi Jelenkor című folyóirat mellékleteként meg is jelent az Anjou Renéről írt költemény teljes latin szövege a magyar fordítással együtt, a korábban ismert szövegrész Kerényi Grácia, az újonnan megtalált rész pedig Szentmártoni Szabó Géza magyar tolmácsolásában.
Janus Pannoniust illetően az utolsó nagy jelentőségű felfedezés Ábel Jenőé volt 1880-ban. Ő a vatikáni könyvtárban épp a Renátust dicsőítő költemény első felét találta meg. A tavalyi felfedezésről még úgy tudtuk, Janus életművének hiányzó darabja került elő - amelynek létezéséről a kutatók tudtak, de azt elveszettnek hitték.
Most újabb szenzációval gazdagodik a Janus Pannonius-kutatás: Szentmártoni Szabó Géza éppen a Renatus-panegyricusról szóló tanulmány írása közben bukkant az eddig ismeretlen versre. A szakirodalom egyik utalása vezette el a felfedezésig, a száz soros, hexameterben írt költeményig. Pedig tavaly még ő maga is úgy nyilatkozott: nem valószínű, hogy új vers kerülhet elő a XV. században, Mátyás korában (1434-1472 között) élt, kizárólag latin nyelven verselő, Itáliából való hazateleülése után a pécsi püspöki posztot elnyerő költőtől.
Szentmártoni Szabó Géza egyébként Balassi Bálint életművének kutatója. Két éve foglalkozik Janus Pannonius-ikonográfiával, vagyis azzal, hogy az eddig ismert, de a szakértők által hiteltelennek tartott ábrázolások mellett fennmaradt-e olyan kép, amelyen valóban a magyar humanista költő arcát láthatjuk.
Janus Pannonius földi maradványait 1991-ben találták meg a pécsi székesegyház altemplomában a fűtés korszerűsítése közben, de csak 2008-ban fejeződött be az azonosítása. A koponya alapján elkészítették Janus arcrekonstrukcióját (cikkindító illusztrációnkon), s kiderült: a kép nem hasonlít a korábbi ábrázolásokhoz.
A pécsiek egyébként 2008 őszén Janus Pannonius földi maradványainak újratemetésével és mandulafa-ültetéssel (utalás az Egy dunántúli mandulafáról című versére) tisztelegtek az 1472-ben, 38 éves korában elhunyt püspökük emléke előtt.

www.vers.hu

Versművészeti táborok

Ihletett környezetben tartja idei versművészeti táborait a Magyar Versmondók Egyesülete. Költőknek, leendő színészeknek és versmondóknak is önálló műhely indul, így három tábor zajlik egyszerre Neszmélyben, egy Duna parti hajón, július 10-től 18-ig.

Színészeket, előadóművészeket, írókat, rendezőket és ismert televíziósokat hívnak munkába a nyárra a Versmondók. A színházi, versmondó, színházi és írótáborok átfogó képzést kínálnak majd azoknak a fiataloknak, akik a rivaldafényt, a színpadot vagy a költészetet választják későbbi hivatásuknak.

A Versművészeti Szemináriumba érkező középiskolás diákok, egyetemi hallgatók hangképzést, beszédtechnikát, színpadi mozgást tanulhatnak, szituációs feladatokban, bizalomjátékokban, helyzetgyakorlatokban próbálhatják ki magukat, a színpadi és a pódiumi jelenlét szabályait ismerhetik meg.

Ugyanitt rendezik meg a Színész és Előadóművész Felkészítő Műhelyt azon fiataloknak, akik a színházművészetet és az előadóművészetet leendő hivatásuknak tekintik. A Színész és Előadóművész Felkészítő Műhelyben a színészmesterség mellett klasszikus és kortárs művek rendhagyó feldolgozása, egyéni versfoglalkozások, helyzetgyakorlatok, színpadi mozgás és beszédképzés folyik. A tábor nagyban épít a Színház- és Filmművészeti Egyetem felvételi vizsgájára.

A Parnasszus költészeti folyóirattal közös Írásművészeti Műhely célja, hogy a nem professzionális írók, költők, versfaragók illetve tanulni vágyó, a mesterség fogásait elsajátítani akaró pályakezdő költők verstani, verstechnikai, költészetesztétikai ismereteit bővítsék, a szemináriumi jellegű speciális vers-feladatokat közösen és személyre szólóan megbeszéljék, értékeljék.

A táborozók előadásokat hallhatnak az irodalom és a média viszonyáról, a hangjáték és az irodalom összefüggéseiről, a hangzó vers technikai fortélyairól.

Május közepéig lehet kedvezményesen jelentkezni.

Részletesebb információt a www.vers.hu oldalon a Táborok menüpontban találnak az érdeklődők.

www.vers.hu

Édesanyák

Egy anyai szó, mi
mindennél többet ér,
egy anyai hang, mi
mindennel felér.

Ez az áldó kéz, mi
soha nem fárad el,
miben a szeretet rózsája
soha nem hervad el.

S az anyai szív,
mi érted dobban,
egy kit szeret: téged,
senki mást jobban.

Szemei mindig
mosolyban néznek rád,
és ő nem hagy el,
ha valami bánt.

Istenhez könyörgő,
elmondatlan szavai...
Érted. Csakis érted
szólnak fohászai.

Gyermek vagy,
s az is maradsz..
Nem nősz fel,
akárhogy is akarsz

Gyermek vagy, s ő

neked mesél.

nem leszel felnőtt,

amíg ő regél.

Egy örök gyermekség

vagy számára.

Egy ÖRÖK valótlan-

valós álmában.

Fegyvesi Lilla

A nagyidai cigányok

A nagyidai cigányok gyászos esete sem egészen történeti hitelességű dolog. Az 1557-i ostromról a legrégibb följegyzés az ISTVÁNFFY MIKLÓSÉ (Hist. XIX.), ki csak annyit mond, hogy Kassáról a Perényi Mihállyal egyesült sereg a nagyidai vár megvételére indult. Ezt a várat Perényi Mihály egyenlő részben bírta testvérével, Perényi Ferenccel; Perényi Ferenc azonban Mihályt kizárván, Izabella királynéhoz pártolt. A várat teljes húsz napig vívták ágyúkkal, egészen rommá lőtték, végre az őrség megadta magát. Cigányokat nem is említ ISTVÁNFFY. A nagyidai história mai alakjában, amint ARANY JÁNOS eposzának is tárgyául szolgált, először THURÓCZI LÁSZLÓ múlt századbeli jezsuitánál (*Ungaria suis cum regibus*, 1726) jelenik meg. Ez az anekdotakedvelő páter, ki a népies hagyományokon is mindig kap, azt beszéli, hogy a Perényi Ferenc várát minden reményen felül vitézen védő cigányság ágyúival már elvonulásra kényszerítette az ellenséget; a barna hősök azonban utánakiáltottak a falakról az elfele cihelődő németségnek: "Menjetek a manóba, hitványak! Az isteneknek köszönitek, hogy éltek. Egy sír nyelt volna be mindnyájatokat, ha még volna egy kis puskaporunk!" Mire az ellenség természetesen visszafordult, és a lőni nem bíró cigányokat - szám szerint ezeret - egy lábig levágta. - Hogy Perényi Ferenc a vár védelmére kényszerítette a környék cigányait is, hihető dolog; de a híres ostoba dicsekvés már nagyon anekdotaízű, és mivel épp THURÓCZI LÁSZLÓ jegyzi föl, alkalmasint a nép humorának terméke.
[...]

/mek.niif.hu

Báthory Erzsébet

"A büszke Csejte várnak hatalmas asszonya", Báthory Erzsébet, nemcsak hagyományunkban, de közfelfogásunkban is úgy él, mint vénülő, hiú nő, aki szörnyű babonából leányvérrel akarta megmenteni arcának ifjúságát; és hogy vérben mosdhassék, szüzek százait ölette meg.

Ez mendemonda. Báthory Erzsébet nem mosakodott vérben, hanem hisztéria vagy épp perversus sexualis ösztön révén kegyetlenkedő lelki beteg volt. A vér szépítőszerül használásának hírébe THURÓCZI LÁSZLÓ múlt századbeli jezsuita keverte őt, aki elsőként mondja el deák nyelven írott munkájában azt az anekdotát, amelyet mindnyájan ismerünk: "Az asszony mindenképpen azon volt, hogy tessék férjének. Tehát minden gondját s az egész napot a maga ékesítésére fordította; most így, majd amúgy öltözött; fejét hol fürtökbe fodoríttatta, hol üstökbe fonatta; aranyosra festette, drága gyöngyökkel rakatta meg. Történt, hogy tükre előtt ült, és szobaleánya ékesítgette gyors kézzel; fésűvel megbontotta a haját nagy csínján, meglocsolta illatos vízzel és fodorító-vassal hullámos fürtökbe szedte össze. E gondos, gyöngéd munka közben, nem tudni, hogyan, a kényes úrnő egynéhány hajszálát kitépte; Erzsébet haragra gyúl és hatalmasan arcul üti. És íme, a leánynak elered az orra vére, az úrnő arcába egy vércsöpp szökken, amelyet kendővel letörülvén - *mirabile dictu!*[26] -, helyén a bőr üdébb és tetszetősb, akár mert ezt az embervér okozta; vagy, ami hihetőbb, a sátán ravasz mesterkedéssel megcsalta az asszonyi szemeket. Bárhogy volt is, az a parányi vércsöpp, haj! mekkora vérontást szült. Mert Erzsébet az eszelősségig törődvén a maga szépségével, amint ezt észrevette, így gondolkozott: "Micsoda? Ha egy csöppnyi vér ekkora szépséget adott, mennyit fog adni, ha egészen benne mosakodom? Kötelességem, hogy tessem az uramnak, s hogy szerethessen, a legszebbnek kell lennem; a sors és az Isten megmutatta a módját, balga volnék, ha nem használnám." (*Ungaria suis cum regibus*, 1726; az 1768-i kiadásban már nincs benne.)

Noha Báthory Erzsébet pörének iratait a *Tudományos Gyűjtemény* már 1839-ben közölte, s a tanúvallomásokból kiderül az egész dolog mivolta; s noha nem egy történetírónk foglalkozott alaposan azóta is a szomorú alakkal: a vérrel mosdás mendemondája még mostanig kísért, tudományos könyveinkben is.

Így DR. HEIL FAUSZTIN a *Pallas Nagy Lexikona* II. kötetének 724. lapján ezt írja Báthory Erzsébetről: "Abban a babonás hiedelemben, hogy embervérben való fürdés a női szépséget biztosítja és emeli, már férjének életében, de még inkább özvegy korában udvari szolgálatában alkalmazott 600 nemes leányt áldozott fel hiúságának" stb. ZILAHI KIS BÉLA (Junius) az utóbbi években többször csoportosította erős kritikával a Báthory Erzsébetre vonatkozó adatokat; előadásomban őt követem.

THURÓCZI páterre, mikor ezt a később világgá elterjedt mendemondát leírta, bizonyosan hatottak az embervér gyógyító és szépítő voltára vonatkozó följegyzések és hagyományok. PLINIUS írja, hogy az egyiptomi királyok elefantiázisát embervérrel gyógyították az orvosok. Nagy Konstantin is gyermekek vérével készített fürdőtől remélt gyógyulást bélpoklosságában, de álmában megjelent előtte Péter és Pál apostol, megmondani neki, hogy nyavalyáján csak a keresztvíz segít. V. Sixtus pápát, mikor haldoklott, orvosai két levágott, egészséges fiúgyermek vérével akarták visszaadni az életnek. Borgia Lukréciáról máig hirdeti a hagyomány, hogy szépségét meggyilkolt hajadonok vérében fürödve tartotta fönn. Mondom, a rettenetes anekdotát író jezsuitára okvetetlen hatottak ezek a régibb mendemondák; és itt ismét látjuk, milyen gyakori és könnyű a történetben is a pletyka vándorlása.

Báthory Erzsébet 1575 táján lett az akkor még csak húszéves Nádasdy Ferenc felesége. Házasságuk tíz évig meddő volt. Az úrnő sokat betegeskedett. Följegyzések megőrizték, mily összevissza kotyvasztott babonás orvosságokat használt baja ellen, mely többnyire mint főfájás jelentkezett. Nyilván idegbajban szenvedett. Tíz év múlva végre megszűnt a meddősége, és négy gyermeke született; három leány, egy fiú, akik közül egy leány kicsiny korában halt meg. Huszonkilenc éves házasság után 1604-ben jutott özvegységre.

Hogy szörnyű lelki betegsége, a kínzásban való gyönyörködés, mikor kezdődött, nem tudják pontosan megállapítani; de bizonyosan már férje életében. Nádasdy Ferenc még élt, mikor Magyari István lutheránus lelkipásztor a sárvári templomban Báthory Erzsébetnek a község előtt szemére hányta, hogy már két leány halt meg kegyetlenségei miatt; a pap még azt is mondta, hogy ám ássák föl a sírból a tetemeket, és meg fognak rajtok látszani a kínzások nyomai. Báthory Erzsébet indulatosan felelt a prédikátornak, fenyegetőzött, hogy megírja urának: milyen gyalázatot költenek rá és hogyan pellengérezik. Nádasdy csakugyan neheztelt Magyari Istvánra e nyilvános feddésért; ebből látszik, hogy ő is tudott feleségének kegyetlenségeiről. Sőt a pörben később Jó Ilona, az öreg dajka, Báthory Erzsébet fő cinkosainak egyike, azt vallotta, hogy Nádasdy Ferenc látta, mikor a saját húgát a nagyságos asszony parancsára mézzel kenték be és úgy állatták, hogy a bogarak egyék. A gonosz szipirtyó e vallomása talán csak arra való volt, hogy Nádasdyt is befeketítse; de az bizonyos, hogy ez a hatalmas főúr legalábbis szemet hunyt felesége gonosztettei előtt. Báthory Erzsébet szörnyű dolgait úgyszólván országszerte tudták tíz éven át; mert hiszen mindenünnen hordatta magának az áldozatokat. Ahol csak lakott, udvarából minduntalan temettek; hol titokon, éjszaka, hol nyilvánosan, harangszóval. A halott mindig fiatal leány vagy menyecske volt, kisebb nemesi házak gyermekei, akik nem bérért szolgáltak a nagyságos asszonynál, hanem mintegy iskolázás végett voltak a nagyúri háztartás körül. Ezek a leányok, menyecskék egymás után tünedeztek el, sőt néha többen is egyszerre. Szülék, rokonok hiába keresték övéiket Báthory Erzsébet udvarában. Sárvárott volt egy nagy láda, amely mindig halottszagot árasztott magából. Csejtén a kastély kertjében egy leány tetemét kaparták ki az ebek a földből, és marakodtak rajta. Éjszakánkint sírás, jajgatás hatott ki a várból. A kastélyba nyalábszámra hordták a vesszőket. Ha a nagyságos asszony Csejtére látogatott, a leányok, menyecskék megszökdöstek a környékről, mert a miavai majorosné fel szokta őket küldözni a várba, ahonnan többé nem tért vissza senki. A sárvári várnagy éjszaka néha teljes hat óra hosszáig hallotta, hogy vernek valakit odabenn. Egy szolga Csejtén megleste, amint éjszaka egy meztelenre vetkőztetett leány körül a vén asszonyok égő gyertyákkal forgolódtak. Báthory Erzsébet még utazás közben sem tudott lemondani kegyetlen gyönyörűségéről. Hintajában láncokkal, lakatokkal teli táskát vitt magával, hogy a vele utazó leányokat éjjel megláncolja és lelakatolja. A szegény leányok keze, arca egy seb volt, némelyiköket már úgy elgyöngítette a kínzás, hogy alig bírtak mozdulni. A társzekeren gyakran rejtegettek holttestet, hogy magányos helyen hirtelen elföldeljék.

Végre 1610 tavaszán II. Mátyás király parancsára Thurzó György nádor vizsgálatot indított Báthory Erzsébet ellen, aki "vadállat kegyetlenségével, nyilván az ördög sugallatára", háromszáznál több leányt és menyecskét ölt meg ártatlanul. Tanúvallomások folytak az összes uradalmakban, tíz vármegye területén; százával jelentkeztek a papok, várnagyok, udvari tisztek, cselédek és gyermeköket vesztett szülék. Vallomásaikból példátlan kegyetlenségek derültek ki. Báthory Erzsébet meztelen leányokról tövissel szaggattatta le a húst, aztán jeges vízbe lökette vagy csalánnal söprűztette őket. Kosztolányban léket vágatott a patak jegén, s egy leányt megfürösztett benne. Csikorgó télen a vár udvarán meztelen leányokat jeges vízzel locsoltatott. (CSÓK ISTVÁN fiatal képírónak az 1895-i párizsi Salonban feltűnést keltett és ősszel Budapesten is kiállított hatalmas erejű festménye ezt a jelenetet ábrázolja.)[27] Báthory Erzsébet kifogyhatatlan volt a kínzások kiállításában: tüzes vas, forró víz, eleven parázs, köröm alá vert tű, a tagokat a csontig összeszorító zsineg - ezek hóhéreszközei.

Az áldozatoknak csaknem mindig meztelenül kellett tűrnie e tortúrákat. A tanúvallomások között van egy, mely azt mondja, hogy Báthory Erzsébet szobájában mindig négy-öt meztelen leány varrt és kötött recét. A leplezetlen testben való e gyönyörködés egyik erős bizonysága annak, hogy ez a nő perversus ösztönök betege volt, és szörnyű nyavalyáját a kínzások kedvelése amaz elmebajnak minősíti, melyet az elmeorvosok a hírhedt marquis de Sade-ról (sz. 1740, † az őrültekházában 1819) *szadizmus*nak neveznek. Mindehhez még bűvös mesterkedések, boszorkányságok is járultak.

Báthory Erzsébetet 1610. december 30-án fogta el Thurzó György nádor Csejte várában. Az úrnő két vejével: Zrínyi Miklóssal (a szigetvári hős unokájával, Zrínyi György fiával) és Homonnai Drugeth Györggyel jelent meg ott, és az úrnő kamarájában egy halottat, szobájában pedig egy véresre marcangolt leányt talált. A nádor elfogta a szörnyeteg nő cinkosait is: két vén asszonyt, Ilonát és Dorottyát, akik a kínzásokban segítségére voltak, és egy Újvári (másképp Fickó) János nevű inast, aki vagy tizenhat esztendeig vett részt e mészárlásokban. Ez inasról külföldi forrásokban azt olvasom, hogy ocsmány, púpos törpe volt. Ez aligha igaz; valószínűnek látszik, hogy Fickó az Erzsébet szeretői közé tartozott. A vén asszonyok harmadika: a vak Darvolya (Darvulia) Anna már nem élt, amikor a büntető igazság keze utolérte őket. Egy másik banyát, aki "csak" öt évig vett részt e borzalmas bűnökben, nem bántottak.

A nádor kurta processzust csinált; egy hét múlva: 1611. január 7-én válogatott kínokkal végeztette ki a két vénasszonyt, Ilonát és Dorottyát Bicssén. A hóhér harapófogóval tépte ki ujjaikat és karjaikat, aztán máglyán égették el őket, a lefejezett Fickó Jánossal együtt. Báthory Erzsébetet - bár II. Mátyás király az ő kivégzését is sürgette - hatalmas rokonsága megmentette a vérpadtól; de életfogytiglan való fogságra ítélték. Elfalazták a csejtei várnak egy kamarájába, s csak akkora nyílást hagytak a falon, hogy benyújthassák ételét-italát. Egyetlen vén asszonyt adtak szolgálatára, és a három várnagyot megeskették, hogy papokon kívül mást nem bocsátanak hozzá.

A hagyomány szerint a vár négy sarkára bitófákat tűztek; de ennek egykorú írott bizonysága nincs. Báthory Erzsébet ZÁVODSZKY GYÖRGY naplója szerint 1614. augusztus 21-én halt meg, KAPRINAI szerint 1616. augusztus 14-én, "*morte repentino, sine cruce, sine luce.*"[28]

Ezek után fölösleges bizonyíthatni, hogy koholmány (még nyelv dolgában is ügyetlen koholmány) az az ítélet, mely állítólag a leleszi levéltárban van, s melyet 1872-ben a napi sajtó közölt: "Mivelhogy Báthory Erzsébet asszonyunk, az mi tekintetes és nagyságos gróf urunk Nádasdy Ferencnek ő kegyelmének a felesége, és az modernus időbeli lengyel király ő felségének Franciscusnak, genuinus édes testvérje, aki Erdélyországban született, és harminchét annusokat egészben betöltött légyen, asszonyi nemű személy, annak nélküle, hogy arra csak valamiben persvadeáltatott volna, mi előttünk ő se-ipse, önkényt megtollotta: - hogy a mióta Franciscus Nádasdy gróf urunk ő kegyelmének a feleségéül lett, és véle együtt Csejte vári palotában lakott legyen, attól az időtől fogvást ad nunc etiam,[29] a csejtei palotának egy sötét pincéjében, annak nélküle, hogy férfi urának a nagyságos gróf Nádasdy Ferenc urunk ő kegyelmének is híre, tudta volt volna felőle, senkitől sem persvadeálva, sem komittálva nem volt, hanem ő se-ipse kényekedve akaratjából, és szántszándékosan apródonkint egy-egy legszebb ifijú leányokat, kiknek numerusa moderno tempore már háromszázban van,[30] ő mindezeket azon palotának sötét pincéjében szolgáival megkapatta, megölette és meggyilkoltatta, csupán csak azon inanis cupiditásának kedvéből, hogy az ők szűz vérökben megmosdjék és ennek általa orcája szép ifijú simájú legyék, - mi subscriptorok, akiket (II.) Mátyás királyunk és kegyelmes fejedelmi urunk ő felsége ezen iszonytató furtive gyilkossági factumoknak dolgában inquisitorokká és plenipotentialis ítélő bírókká is kirendelni méltóztatott, Istenünk és jó indulatú conscientiákra megvalljuk, hogy ámbár nagy szomorúságunkra ütött ki a dolog, de mi csupán csak az Istent és a haza törvényeit teneáltuk ante oculos,[31] és ezen sententiát hoztuk Báthory Erzsébet grófi asszonyunkra: hogy kegyelmes királyi urunknak misericordiásságából, élete meghagyassék, de ő maga usque még csak élne mind örökké-örökre a Holicsi vártömlöcben, örökös sötét helyre vinculálva és clausálva tartassék és vigyáztassék. Datum Waagh Ujhelini die 9. M. Februarii Anno Domini 1610. Georgius Thurzó de Bethlenfalva gr. m. p. judex Reg. - Joannes Angyalos m. p. íródeák."

mek.niif.hu

Az élet alkonyán

Michelangelo di Lodovico Buonarrotti Simoni

Az életem futása végetér.
Gyarló bárkám a tengeri viharból
immár a közös kikötőbe tart, hol
rosszat s kegyest a biró számra kér.

Látom már: izzó képzelet, ki cél
s bálvány vagy, mit a művészet parancsol,
az ember érted tétován barangol,
és balga vágya szinte semmit ér!

Mit adsz, szerelmi vágy, vidám, igéző,
ha kétfelől közelg a két halál,
egy biztos, egy könyörtelen rivall rád?

Nyugtot nem ad ma már ecset, se véső,
a szív csak égi szerelemre vár,
mely a kereszten int, kitárva karját.

Rónay, György

Weöres Sándor:

A TELJESSÉG FELÉ

(részletekAz élet megértése

Figyeld a tünemények szakadatlan áramlását: mind más és mindig más és mégis mindig azonos. Figyeld tested fájásait: a tompán húzódó sajgástól az élesen villámló fájdalomig mennyi változat! S ezek folyton cserélődnek, egymásra rétegződnek, akár egy zenemű motívumai, vagy a fán a lombok, gallyak, virágok csipkézete. Figyeld a történelemben, a jelenkorban és saját hétköznapjaidban a jószándék, szenvedély, hazugság, erőszak egymásba-mosódó vonulását: mindaz, amit magában véve rossznak, csúfnak, aprónak ismersz, oly harmóniává szövődik, mint a felhők vándorlása, vagy a hegykúpok láncolata.

Az életet úgy kell megérteni, mint egy nagy zeneművet. Ha el tudsz vonatkozni mindattól a kellemes, vagy kellemetlen hatástól, melyet az élet dolgai, egyenként, egyéniségednek jelentenek: felismered a közös szépséget a hullámok játékában és tested fájásaiban és az események váltakozásában és érzéseid, gondolataid áramlásában és mindenben. Mind más és mindig más és mégis mindig azonos.

Életünk megkezdett örökélet

"Számolni kell azzal, hogy lényünk örök és halhatatlanságunk nem a halál után kezdődik, hanem abban a pillanatban, amikor észrevesszük, hogy halhatatlanok vagyunk. Minden pillanatban megtörténhet, csak elég világosság kell hozzá." (Hamvas Béla)

Ki aggódik ma a halálon túli sorsáért, olyan megközelítésben, hogy üdvözül-e vagy elkárhozik? (Talán a szó tartalma is ismeretlen: üdvösség, kárhozat.) Még a keresztények sem gondolnak mindennapi életük folyamán, döntésük közben sem a mennyországra, sem a pokolra. Mintha nem lenne másvilági sorsunk, amit egyértelműen tanít a keresztény hitvallás és több világvallás. Kiáltva hirdet a ránk ismét köszöntő Húsvét ünnepe.

Ezen érdektelenség mellett sürgető erővel kér választ a ma embere arra a kérdésre, hogy van-e egyáltalán célja és értelme az életnek? Úgy érezzük, hogy létünket – mely talán csak a "létbe dobott semmi" – üresség tölti be, hiábavalóság veszi körül. A "minden hiábavaló" első megrendülése gyöngít és képtelenné tesz a szeretetre. Istent nem tagadjuk, egyszerűen távol érezzük életünktől. Istenhiányban fuldoklunk és sürgetően kiált szívünkből a kérdés: van-e értelme életünknek?!

Ha értelme van életünknek, akkor sorsunk megkezdett üdvösség és földi életünk minden fényével s árnyékával együtt az elkezdett mennyország.

Ha nincs értelme életünknek, akkor sorsunk már kárhozat és földi életünket a kilátástalanság poklában szenvedjük.

Íme, ha a középkorban központi kérdés volt az üdvösség vagy kárhozat, ma ilyen jelentőségű a kérdés: mi vagy ki a célja életünknek? Eddig az üdvösség öröme vagy a kárhozat félelme halálunk utánra irányult. Ám most, hogy van-e értelme életünknek vagy nincs, már most megadja a földön megvalósuló kezdetét valami mennynek vagy kezdetét a kárhozat reménytelenségének.

Elgondolkodhatunk azon, hogy az élet értelmét kereső ember, aki nagyon a mindennapok történéseire fordítja figyelmét, az egyben az odatúli – örök – sorsának alakításán is dolgozik. Mert igaz az, amit János evangélista tanít: " Aki ugyanis nem szereti testvérét, akit lát, Istent, akit nem lát, hogyan szerethetné? " l Jn 4,2o. Miért ne lenne igaz a jánosi kérdés állításához hasonlóan a következő kérdés: Hihet-e az az ember a halálon túli életbe, melyet még nem lát, ha nem hisz a most tapasztalható életébe?!

Vajon a depresszió, az önpusztítás felé sodródó elkeseredés, az önmagát droggal mérgező ember nem poklot teremt önmagának és embertársainak? Míg aki élete értelmét nyugodtan keresi, célt érez és szívével lát, az olyan boldogságok birtokosa lesz, amely képessé teszi hitben, reményben, szeretetben élni és meghalni is. Boldogsága pedig embertársai boldogságának forrása! Élete valóban megkezdett örökélet. Sejtésnél igazabbnak tudja Hamvas Béla tanítását: "Az élet nem hatvan vagy nyolcvan év, hanem örök létezés, és nem úgy kell élni, hogy az ember a végén megsemmisül, hanem úgy, hogy ha még akarna sem tud soha megsemmisülni."

Mácz István
(Megjelent a Ceglédi Panoráma 2010. március 12-i számában.)

FOROG A FÖLD

Nem okos dolog ugyan, de most mégis megmondom, amit oly régen titkolok. Vagyis, hát igen; no, mindegy. Egyszóval, az igazság az, hogy nem hagy nyugton a kétség. Magam felől vagyok kétségben: vagyis nem tudom biztosan, hogy azonos vagyok-e azzal az emberrel, akinek gondolom magam. Ha mégis azonos lennék, akkor az emlékezetemben ott hintázik egy különös alak, akit Bodza Zsigának hívtak.

Ott hintázik, annyi bizonyos.

Csak éppen azt nem találom az emlékezetemben, hogy miképpen ismertem meg ezt a Bodzát.

De ha már ismerem, ami vitás nem lehet, akkor valakinek az emlékezetében a kezdet is meglesz; s hogy kiében, azt most ne keresgéljük, azt hiszem.

Vegyük úgy, hogy számomra kezdete nem volt.

De, ha kezdete nem is volt, bezzeg a folytatása annak, ami nem volt, hát az annál vaskosabb lett. Jobban mondva, ami történt, annak csak az egyik oldala lett vaskos; míg a másik oldala oly könnyű-könnyed volt, hogy megirigyelhetné akár egy pillangó vagy egy lenge árny is.

Ez nem is csoda, mert maga Bodza is ilyen ember volt.

Vagyis vegyes.Rejtődön lakott: abban a takaros faluban, amely az emlékezetem egyik sarkában ma is úgy csillog-villog, mint egy cseppecske gyöngy. Ott is született Bodza Zsiga, Rejtődön. Mivel ínséges család sarjadéka volt, bészegődött egy nagygazdához, szolgalegénynek. S mikor a gazdát a munka és a fukarság sírba vitte, akkor Bodza Zsiga rászállt a hátramaradott asszonyra, s így szőrszálon birtokba ült. Dolgozott is mohón, az igaz, különösen a zsírba cseppenés elején; de aztán kezdett hűlni benne a hő, s a malmán fogyni a víz. A jó éteknek nagy híve lett lassan, s az italnak hű barátja. Hájat eresztett és nagy hasat, s egyre lassabban járt, bár igen pöffeszkedve. S ezt az asszony, aki már hullatta lombjait, bizony nem szerette. Étkét zsírtól fölözni kezdte, s italának útját állotta, ha tudta. De legfőképpen azt szorgalmazta, hogy járna fürgébben Bodza.

De nem járt.

S azzal a lomha járásával, mint valami bivaly, a sírba vitte az asszonyt. Maradt a birtok s benne Bodza; s múlván egy kicsit az idő, elfoszlott fürgén a gyász. A gyász helyén pedig pézsmaszag borongott, s a fény sugarai is nagy néha csubbantak, mint a csók.

S kezdett fürgésedni Bodza Zsiga; majd egy pénteki napon így szólt:

- Hát én megházasodom!

Szándékát, úgy látszik, maga az Isten is jónak találta, mert az egyik éjjel beszédes álmot küldött Bodza Zsigára. Abban az álomban egy lomha bivalyt látott Bodza, s nézvén az ördögnek azt a jámbor állatját, hát csuda módon színt és alakot kezdett a bivaly váltani, s majd megburjánzott a szarva is neki.

S ott állott egy bömbös szarvasbika.Megértette Bodza, hogy aki vaskos bivaly volt eleddig, most a léte szarvasbika lett. El is bődült benne mindjárt a vágy, s az agancsának ágain kivirágzott a bakszag. Törtetve járta a női rengeteget, s majd akiért legjobban küzdöttek a nemes hímek, annak melegpárás udvarában megállott ő is.

Abban a meleg-párás udvarban Dinom Zsuzsánna volt a hold. Zsuzsánnát zsengének nem lehetett már mondani, s három ízben mátkás is volt immár. Tudta tehát, hogy a tavasz igája alatt nemcsak a fűzfa veszeje lesz mézgás, hanem a cserfa is a kérge alatt. A tudása mellett szép is volt Zsuzsánna, ádáz módon szinte. A haja fekete, s termete édenkerti: úgy annyira, hogy ami merőben lehetetlen volt, az édenkerti hiedelmet is igaznak vélhette bárki. Nevezetesen azt a szóbeszédet, hogy annak a szőrös Ádámnak is, a Paradicsomban, Zsuzsánna volt a felesége.

S az volt a baj, a buja szépsége neki.

Mert hát mindenki akarta volna Zsuzskát, szőke és barna egyaránt; csak éppen feleségül venni nem akarták a gyáva vágyakozók, gondolván bizonyára, hogy őrséget állani, éjjel és nappal, Zsuzska mellett megfáradnak.

Csak Bodzának nem jutott eszibe, hogy majdan őrködni kell.

- Ha szerencséltetnél, elvennélek - mondta is Bodza.

Zsuzska felült az agancsra, s Bodza a birtokon letette.

S éltek.

Bodza Zsigán kezdett odalenni a háj, s a színe a gyertya színéhez rokonult. Gondolta hát az egyik napon, hogy szolgalegényt fogad, nehogy éjjel szent legyen abból, aki nyúzza magát napvilág.

Így került Bimbó Gyárfás a házhoz; s okos legény lévén ez a Gyárfás, látta mindjárt, hogy a baj rettentő nagynak ígérkezik. Olyan nagynak, hogy elkerülni sem lehet. Teleírta hát, már az első napon, a szemével az asszonyt, s majd utána az Istenhez fohászkodott.

Az Úr kegyes volt.

Nem úgy, mint Bodza, a gazda, aki maga evésben-ivásban mohó volt, akár a kan; de bezzeg zsugori mással, ülvén is a hordalékán, mint a hörcsög.

Különösen a szalonnát féltette nagyon; bár igaz, hogy már tavaszra is járt az idő.

S ó, jaj, Gyárfás legjobban a szalonnát szerette.

Lopta tehát.Bodza azonban hümmögni kezdett, hogy jobban fogy a szalonna, mint ahogy ő fogyasztja. Nyilván orozza valaki, gondolta magában; s az egyik este felment a padlásra, ahol a szalonna, mint egy óriási érdemjel, lebegve lógott a félhomályban. S ott a padláson, az egyik sarokban, megfészkelte magát Bodza gazda, s várta, hogy jöjjön a tolvaj. Valahol szólt a kuvik; a feje fölött puhán a denevér motoszkált, s alul az egerek.

Bodza figyelt.

Majd elszenderült; s hamarosan horkolászott is bizony. Így aztán nem csoda, hogy Gyárfás könnyedén rábukkant az éjféli holdvilágon. Hadd aludjék, gondolta magában Gyárfás, a szolga; majd egy kellő darabot lekanyarított a szalonnából, s lejött a padlásról. A lajtorját azonban, ami az ereszből oda a padlásra felvezetett, okos ésszel elvette, és a fal tövében elfektette szépen, hogy szenderegjen az is. S mivel az ereszbe békandikált a huncut holdvilág, a fény a szolga csónakját a hullámaira vette. S Isten bocsássa meg, de hála legyen a holdvilágnak, bément Gyárfás a szobába, mint otthonába. A gazda képiben letette a szalonnát az asztalra; s a férj képiben odafeküdt az asszony mellé, aki falnak fordulva aludt, akár a kalács.

Megpiroslott a hold.

Aztán, úgy hajnal felé, kívülről valahonnét és a magasból, Zsuzskát kiáltott Bodza Zsiga. Az asszony felült az ágyban, s így szólt:

- Valaki kiáltott valahol.

- Igen - mondta Gyárfás.

Azt hitte Zsuzska, hagy nem azon a világon van, amelyiken este lefeküdt.

- Te ki vagy? - kérdezte.

- Én vagyok a te urad - mondta Gyárfás.

- Hát a másik, aki kiáltott?!

- Az a tolvaj, aki lopja a szalonnát.

Csodát tett a hold, mert az asszony egyszeriben megnyugodott, s így szólt:

- No, hála Istennek!

S akkor ismét kiáltott egyet Bodza Zsiga.

- Menjünk, s fogjuk meg azt a tolvajt - mondta Gyárfás.

- Fogjuk - felelte Zsuzska.

Fölkeltek hát mind a ketten. Zsuzska gyertyát gyújtott, mert éjnek idején, rendes ember, gyertyavilág nélkül nem szokott tolvajt fogni. S no, gyerünk! Az asszony az égő gyertyával s Gyárfás a gazda gondjával, hát ők ketten s összefűződve holtomiglan, kimentek az ereszbe. Zsuzska a magasba nyújtotta az égő gyertyát, hogy úgy-ahogy lássák a tolvajt, aki csakugyan ott kuporgott, a derengő rámában, a mélység fölött.

- No, tolvaj, most megfogtunk! - mondta neki Gyárfás.

Bodza hápogott, mert azt hitte, hogy nem azon a világon van, amelyiken az este felment a padlásra.

- Ugye, meg vagy ijedve? - kérdezte Gyárfás.

- Hát, hát... - csavargott Bodza.

- Mi az, hogy: hát, hát?!

- Hát nem én vagyok a gazda? - nyögte ki Bodza.

Gyárfás nagyot kacagott, majd nyakon ölelte Zsuzskát, s úgy mondta, hullámos habosan:

- Hallod, feleség?

- Hallom - mondta Zsuzska.

- Hát vállalnál férjedül egy ilyen tolvajt?

- Nem én!

Hát erre fülit-orrát tapogatni kezdte Bodza, hogy vajon létezik-e, bárha tolvaj képiben is. Úgy találta, hogy bárki legyen is, de valaki, mert hiszen mindene van, ami egy embernek lenni szokott. Ha pedig úgy adta az Isten, hogy csakugyan tolvaj lett belőle, akkor nincs mit tenni, meg kell az árat fizetni.

- Bocsánat... - mondta.

- Könnyű mondani - felelte Gyárfás.

- Megfizetem a kárt - ajánlotta Bodza.

- Miből, te semmiházi?! - kérdezte Gyárfás.

Hát erre Bodza nem tudott felelni semmit, mert nem emlékezett arra, hogy neki kezdete lett volna valamikor, s akinek pedig nincs eleje, annak honnét lenne pénze!

- Leszolgálom - mondta Bodza.

Gyárfás az asszonyra nézett, aki okosan így szólt:

- Úgyis kell nekünk egy szolga.

S valóban, a nagy birtok mellé szükségesnek látszott egy szolga, mert hiszen Bimbó Gyárfás, vagyis a gazda, nem ölhette minden erejét a munkába, egy ilyen feleség mellett. Megegyeztek hát, hogy Bodzát szolgának veszik, s majd a béréből levonják az elorzott szalonnának az árát. S meglévén az egyezség, Gyárfás visszatette a létrát, s még segített is Bodzának, hogy mint járatlan szolga, le tudjon a padlásról jönni. S amikor lejött, megmutatták neki az istállóban a fekvőhelyét; ők pedig, Zsuzska és Gyárfás, visszafeküdtek a módos ágyba.

Aztán a hold elmerült, és felbukkant a nap; bizonyságul arra, hogy csakugyan forog a föld.

Tamási Áron

A Magyar Irodalmi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós

Irodalommal egy szebb és

jobb magyar jövőért !

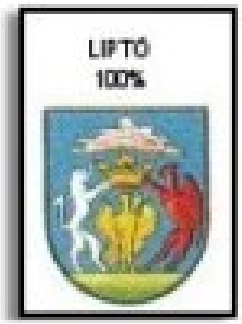

E-mail: miklos.fenyvesi@fibermail.hu
A Magyar Irodalmi Hírlevelet terjeszti a Kárpáti Harsona:

http://www.karpatiharsona.info